

Hotelejer ville tørlægge Ramten-Dystrup Søer

Hedeselskabet havde udarbejdet forslaget til kunstig afvanding af Ramten og Dystrup Søer, som blev forelagt for lodsejerne på et møde i marts 1944 i Ramten. En ingeniør fra kulturteknisk afdeling præsenterede forslaget for de 32 lodsejere, der var mødt frem, og det var også Hedeselskabets mand, der tog referat af aftenens forhandlinger.

Initiativtagerne og Hedeselskabet ville tørlægge de to søer på tilsammen 55 hektar, så der kunne dyrkes korn på de indvundne arealer. Men uanset hvad der blev sagt i aftenens løb af rosende ord om det fremtidige afkast, så var lodsejerne ikke særlig villige. Kun 32 af de 43 lodsejere med jord indenfor projektområdets 106 hektar var mødt op.

Ved afstemningen sagde 18 lods-

ejere ja, 12 nej, mens to undlod at stemme. Efter hoveder var der klart flertal for projektet blandt de fremmødte, men ikke absolut flertal i forhold til det samlede antal lodsejere.

Målt i hektar faldt afstemningen noget anderledes ud.

Ejerne af 39,5 hektar havde sagt ja (38 pct. af det samlede areal), mens ejerne af 42,5 hektar havde sagt nej (40 pct. af det samlede areal). De 11 lodsejere, der ikke deltog i mødet, rådede til sammen over 12 hektar (11 pct. af det samlede areal). Opgjort i areal var der altså en lille overvægt for et nej, omend kun blandt de fremmødte. Ejerne af de 12 hektar, der ikke var mødt op, kunne derfor blive tunge på vægtskålen.

Efter afstemningen blev der valgt

et lodsejerudvalg til at »gå videre med sagen«. Det kom til at bestå af tre jagsigere med hotelejer B. Rasmussen fra Ramten Stationsby som formand. Nej-stemmerne fik kun to mand med i udvalget.

Med henvisning til det »positive« afstemningsresultat skrev lodsejerudvalget 18. maj 1944 til Statens Landvindingsudvalg og anmodede om, at Hedeselskabets »forslag til kunstig afvanding af arealerne i og omkring Ramten og Dystrup Søer med en samlet overslagssum på 195.000 kr. [3,8 mio. kr. i 2009-værdi] må blive anerkendt som landvindingsarbejde og gennemført i henhold til landvindingsloven med et tilskud på 2/3 af de samlede udgifter og resten som lån«.

De to repræsentanter for nej-sigerne fik lov at tilføje en anmodning

Dystrup Sø har tidligere haft en noget mindre udstrækning end i vore dage, og for 70 år siden var der planer om at tørlægge både den og Ramten Sø til landbrugsdrift. Udsigten fra fugletårnet i vestenden af Dystrup Sø er i dag sikret gennem en naturfredning. Foto: Ursula Burmann, 13. april 2008.

Ramten-Dystrup Søer

To søer i dødshuller fra istiden, 15 kilometer vest for Grenå. I perioden 1878-1937 formentlig delvis tørlagt i længere perioder. Landvindingsprojekt afvist i 1944. Begge søer er lavvandede med to meter som største dybde. Har tidligere haft større vandflader, men i dag dækker Ramten Sø 29 hektar og Dystrup Sø 26 hektar. I 1971 blev søerne og de skrænrige omgivelser fredet, i alt 190 ha, især af hensyn til fuglelivet, der dog er gået meget tilbage. Udsigtstårn ved vestbredden af Dystrup Sø. De fire kort er fra 1862-72 (trykkeår), 1877-78, 1900-37 og 1980.

Norddjurs kommune.

Koordinater: 6257050, 600300.

om, at der ville blive holdt et møde mellem Statens Landvindingsudvalg og lodsejerudvalget, »inden der tages endelig stilling til sagen«.

Hellere et fuglereservat

Blandt lodsejere og øvrige beboere på egnen vakte udtørningsplanerne stor debat, og der var megen modstand mod projektet.

I løbet af et par sommermåneder blev der indsamlet 47 underskrifter på en protestliste til Statens Landvindingsudvalg. Underskriverne ønskede under ingen omstændigheder »nogen sænkning af vandstanden i Ramten og Dystrup Søer, hvor vi derimod meget gerne ønsker indrettet et fuglereservat«.

Blandt de protesterende var også 12 lodsejere, der til sammen rådede over 48 hektar indenfor projektområdets 106 hektar.

Landvindingsloven fra november 1940 var dog affattet således, at landbrugsministeriet selv kunne afgøre, hvornår der skulle gives penge til et projekt. I loven var der intet krav om flertal, hverken efter hoveder eller areal. Hvis ministeriet mente, at et projekt skulle nyde fremme, så havde man også magten til at sætte det i gang – og tvinge samtlige berørte lodsejere til at bidrage.

Men den slags afgørelser var ikke populære og ville ikke kunne gennemføres uden en masse ballade. Og netop udsigten til ballade spillede en rolle for det afslag, som blev fremsendt til hotelejer Rasmussen i Ramten i september 1944. Statens Landvindingsudvalg kunne ikke støtte projektet.

Dels ville der blive tale om en ganske betydelig anlægsudgift, i størrelsesordenen 1840 kr. pr. hektar (35.600 kr. i 2009-værdi), dels ville der være en årlig driftsudgift på 137 kr. pr. hektar (2.650 kr. i 2009-værdi). Under hensyn til disse meget betydelige udgifter »og til den forholdsvis store modstand mod planen fra interesserede lodsejere og fra egnens befolkning« måtte udvalget meddele, at man »ikke vil kunne indstille sagen til gennemførelse«.

Reelt var det dog Hedeselskabet selv, der havde sagt nej til sit eget pro-

jekt, men det fik de lokale ikke at vide.

Det var det jyske underudvalg i Statens Landvindingsudvalg, der i begyndelsen af august havde vendt tommelfingeren nedad. Underudvalgets formand, der havde underskrevet afslaget, var Hedeselskabets direktør, Niels Basse.

Tørlagt og atter vandfyldt

For Hedeselskabet var det en gammel sag, der blev lagt til ro. I 1904 havde selskabet renoveret det pumpeanlæg, der havde holdt de to søer nogenlunde tørlagte indtil da. I selskabets tidsskrift blev arbejdet beskrevet med disse ord:

»Søerne, der til dels ejes af et interessentskab, have tidligere været tørlagte ved en 4-vinget mølle, der foruden at trække en snegl også arbejdede som kornmølle; vandlænsningen blev af den grund, samt fordi sneglen led en del skade efterhånden utilstrækkelig, og der er nu opstillet en vindrose med 32 fods vindfang, der trækker to snegle, en højvands- og en lavvandsnegl, på 22 og 24 tommers diameter. Motoranlægget har kostet 3000 kr. [185.000 kr. i 2009-værdi]; for det ca. 100 tdr. land store areal bliver altså den gennemsnitlige udgift 30 kr. pr. td. land.«

I 1800-tallet havde søerne været delvis tørlagte ved hjælp af vindkraft, som det fremgik af beskrivelsen, men ikke mere end at der også var vand nok til at trække en kornmølle. Hvis man studerer det lave målebordsblad fra 1900, ses det kulturtekniske anlæg med angivelse af møllen og den gravede afløbskanal i det sydvestlige hjørne af Ramten Sø. På 1877-kortet findes dette kulturtekniske arrangement ikke, så man kan antage, at det er opført mellem 1877 og 1900.

Man bemærker også, at begge søers areal i år 1900 er reduceret betragteligt og til noget nær det halve af tilstanden i vore dage.

Flere kilder hævder, at de to søer oprindeligt har været en stor sø, men dette er næppe korrekt. Påstanden savner dokumentation i datidens kilder.

Allerede de tidligste kort, som for eksempel Videnskabernes Selskabs kort fra 1811 og det meget detaljerede

sognekort (se kortene til denne artikel) fra midten af århundredet, viser, at de to søer er tydeligt adskilte. De er kun forbundet med et løb gennem snævringen ved Tindbæk Mose, der i øvrigt også har eksisteret siden slutningen af 1700-tallet.

I 1877-78 viser målebordsbladet, at engene nu er udgrøftede, afløbet i syd-vest rettet ud og vandstanden sænket noget. I dag har Ramten Sø genvundet det meste af sin oprindelige udstrækning, hvorimod vandfladen i Dystrup Sø stadig er reduceret især i nordøst.

Hedeselskabets nye anlæg fra 1904 viste sig så effektivt, at Trap i 1925 kunne konstatere i sin 4. udgave: »Ramten og Dystrup Søer er nu udtørrede«. Det varede dog ikke ved, og angiveligt allerede i 1937 opgav lodsejerne at holde søerne tørlagt.

Men drømmen om bølgender kornmarker på bunden af de to gamle søer var ikke skrinlagt, som projektforslaget fra hotelejer Rasmussen og de andre lodsejere demonstrerede i sommeren 1944.

Plaget af forurening

Dystrup Sø har tidligere været forurennet med gødningsstoffer fra landbrugsdræn, men takket være en livskraftig undervandsvegetation har vandet i Dystrup Sø i en periode været forholdsvis klart. Siden 2003 er det dog igen blevet mere og mere uklart, og i dag ligner søen en grøn suppegryde.

Ramten Sø har tidligere modtaget store mængder urensset spildevand fra Ramten by samt møddingsvand fra landbrug ned til søen. Forureningen herfra er nu ophørt, men på grund af de tidligere udledninger er Ramten Sø fortsat alt for næringsrig og med meget grumset vand. Begge søer savner regulære tilløb, men modtager vand fra væld, nedbør og markdræn.

Dystrup Sø blev tidligere betragtet som den bedste fuglesø på Djursland, bl.a. med ynglende hættemåger, sorthalsede lappedykkere, knopsvaner og masser af blichøns. Siden 2003 er der observeret færre end 100 blichøns om efteråret, og de sorthalsede lappedykk-

Majgøgeurt vokser på mere fugtige steder sammen med plettet gøgeurt, kødfarvet gøgeurt og mosetoldurt. Foto: Ursula Burmann, 17. maj 2008.

kere er helt forsvundet. Ramten Sø har altid været væsentligt ringere, men er i dag nærmest fugletom på grund af den dårlige vandkvalitet.

I 1995 gik Århus amt i gang med at forbedre vandkvaliteten i Ramten Sø ved at biomanipulere fiskebestanden. Først opfiskede man tonsvis af skaller, og derefter blev der frem til 1999 årligt udsat 30.000 stk. geddeyngel, som skulle holde skallerne nede. Tilstanden i søen ændrede sig hurtigt, så vandet blev betydeligt mere klart, men forbedringen var ikke holdbar. Skallebestanden begyndte atter at vokse med det resultat, at søen igen måtte betegnes som uklar med alt for stor algevækst og forringet sigtdybde. Fuglelivet har heller ikke vist tegn på forbedringer.

KILDER

Anonym: Restaurering af 5 søer ved indgreb i fiskebestanden. Århus amt. Årstal ukendt.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 18. april 2010.

Fugletårnet ved Dystrup Sø. Pjece fra Århus amt, Natur og Miljø, aug. 1998.

Hedeselskabets Tidsskrift, 25. årg., nr. 3, 1905.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 790. Rigsarkivet.

Trap, J.P.: Kongeriget Danmark. Fjerde omarbejdede udgave. G.E.C. Gads Forlag 1925.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Dystrup-Ramten Søerne, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 130 fuglearter og racer, som er registreret fra **Dystrup-Ramten Søerne**, pr. 30. marts 2010. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(8/9)	Fjeldvåge	(6/6)	Mursejler	(7/136)	Skægmejse	(2/5)
Toppet Lappedykker	(47/341)	Fiskeørn	(8/8)	Isfugl	(1/0)	Halemejse	(3/4)
Gråstrubet Lappedykker	(32/58)	Tårnfalk	(3/5)	Stor Flagspætte	(4/4)	Halemejse, Nordlig	(1/1)
Sorthalset Lappedykker	(82/722)	Dværgfalk	(3/3)	Hedelærke	(1/1)	Halemejse, Sydlig	(2/8)
Skarv	(2/5)	Vandrefalk	(1/1)	Sanglærke	(8/20)	Sumpmejse	(2/2)
Rørdrum	(23/26)	Fasan	(4/7)	Digesvale	(3/20)	Topmejse	(2/2)
Fiskehejre	(14/37)	Vandrikse	(10/13)	Landsvale	(20/504)	Sortmejse	(9/16)
Sort Stork	(1/1)	Plettet Rørvagtel	(2/2)	Bysvale	(7/148)	Blåmejse	(13/31)
Knopsvane	(37/1087)	Grønbenet Rørhøne	(3/5)	Engpiber	(4/52)	Musvit	(21/68)
Sangsvane	(11/47)	Blishøne	(33/5247)	Hvid Vipstjert	(11/28)	Spætmejse	(4/4)
Grågås	(29/409)	Strandskade	(10/24)	Gærdesmutte	(16/33)	Pungmejse	(1/1)
Canadagås	(6/73)	Klyde	(3/6)	Jernspurv	(7/8)	Rødrygget Tornskade	(2/2)
Rustand	(2/2)	Lille Præstekrave	(6/7)	Rødhals	(8/14)	Stor Tornskade	(2/2)
Gravand	(26/333)	Stor Præstekrave	(4/4)	Nattergal	(3/5)	Skovskade	(11/22)
Pibeand	(4/21)	Vibe	(24/451)	Rødstjert	(1/1)	Husskade	(7/14)
Knarand	(12/19)	Brushane	(3/24)	Bynkefugl	(1/1)	Allike	(4/380)
Krikand	(34/540)	Dobbeltbekkasin	(2/5)	Solsort	(16/36)	Råge	(2/120)
Gråand	(19/245)	Rødben	(3/3)	Sjagger	(2/50)	Sortkrage	(1/2)
Spidsand	(7/17)	Svaleklire	(2/5)	Sangdrossel	(4/5)	Gråkrage	(13/51)
Atlingand	(9/16)	Tinksmed	(3/13)	Vindrossel	(1/1)	Ravn	(8/15)
Skeand	(27/57)	Mudderklire	(12/71)	Misteldrossel	(1/1)	Stær	(14/2100)
Taffeland	(38/863)	Hættemåge	(18/4963)	Savisanger	(1/1)	Gråspurv	(1/1)
Troldand	(40/829)	Stormmåge	(3/23)	Kærsanger	(1/1)	Skovspurv	(4/7)
Hvinand	(15/51)	Sølvmåge	(1/4)	Rørsanger	(5/29)	Bogfinke	(21/87)
Lille Skallesluger	(2/4)	Svartbag	(1/2)	Drosselrørsanger	(6/6)	Grønirisk	(9/15)
Stor Skallesluger	(9/43)	Fjordterne	(4/8)	Gærdesanger	(8/12)	Stillits	(4/24)
Rød Glente	(4/5)	Sortterne	(2/6)	Tornsanger	(8/29)	Grønsisken	(4/37)
Havørn	(2/2)	Huldue	(1/2)	Havesanger	(6/9)	Dompap	(1/1)
Rørhøg	(31/48)	Ringdue	(15/263)	Munk	(11/32)	Gulspurv	(17/43)
Blå Kærhøg	(1/1)	Tyrkerdue	(1/2)	Skovsanger	(1/1)	Rørspurv	(12/26)
Duehøg	(3/3)	Gøg	(10/13)	Gransanger	(19/86)	Bomlærke	(2/2)
Spurvehøg	(4/6)	Natugle	(4/5)	Løvsanger	(9/34)		
Musvåge	(26/63)	Mosehornugle	(1/1)	Fuglekonge	(7/11)		

Plantelivet ved Ramten og Dystrup Søer

TBU 22b/12: Ramten

1. Ramten-Dystrup Søerne har oprindelig været en stor, sammenhængende sø, men vandstandssænkning delte søerne i to. Søerne er formodentlig opstået som dødshuller. De er nu fladvandede med udbredte rørskove af Tagrør. Fra søerne kendes tillige Frøbid, Bukkeblad, Langbladet Ranunkel, Gifttyde, Vandrølike, Stortoppet Rapgræs(o), Spinkel Vandaks(o) og Tornfrøet Hornblad. Yderligere botaniske oplysninger er meget ønskelige. Omkring søerne er et ca. 190 ha stort, delvis græsset areal fredet 1971. Fredningen rummer visse muligheder for, at det offentlige kan udgøre naturpleje. På dette

areal forekommer en forholdsvis artsrig hede- og overdrevsvegetation samt kærvegetation. Her optræder Bakke-Gøgelilje, Hjertegræs, Vild Hør, Lancetbladet Høgeurt, Mark-Frytle, Velugtende Gulaks, Engelsk Visse, Hedelyng, Håret Høgeurt, Vild Kørvel, Hare-Star, Alm. Syre og Tyttebær tillige med på fugtige steder Maj-Gøgeurt, Plettet Gøgeurt, Kødfarvet Gøgeurt og Mose-Troldurt.

2. Ramten Skov. Den 97 ha store, privatejede skov rummer overvejende nåleskov tillige med lidt løvskov af Bøg og Alm./Vinter-Eg. Dele af løvskoven har i hvert fald tidligere været græsset.

Botaniske oplysninger foreligger i øvrigt ikke.

3. Ramten Fællesskov. I den 92 ha store, private partsskov indgår især nåleskov tillige med lidt løvskov af Bøg og Alm./Vinter-Eg. Botaniske oplysninger foreligger i øvrigt ikke.

Tornløs Hornblad er sjælden i Jylland. Inden for de seneste tredive år er planten kun kendt fra fire andre lokaliteter i Århus amt, Flakket på Anholt (omr. 12/3), Lyngsø ved Silkeborg (omr. 20/1), Elsegårde (omr. 22a/37) og Brattingborg på Samsø (omr. 23/35).

Bevaring: Det er ønskeligt, at den temmelig artsrige hede- og overdrevsvegetation bevares. Det

er derfor ønskeligt, at en naturpleje iværksættes, og at den også omfatter de ikke-græssede dele af det fredede areal, idet træer og buske er ved at tage overhånd.

Lokalitetskode: 1. Ramten-Dystrup Søerne: + V-E II s

Foreløbig lokalitetskode: 2. Ramten Skov: + S III o

3. Ramten Fællesskov: o-+ S IV o

4. Ramten. Herfra kendes *Rubus wessbergii*.

5. Stenvad. Ved landsbyen er fundet Skarntyde.

Kilder: se Wind 1990.